

Hvordan Norgeshistorie lages

Morgenbladet bringer 9. juni et intervju med den tidligere sjef for Den krigshistoriske avdeling, oberst Johannes Schiøtz, som fraträtte avdelingen ved utgangen av året 1952. I intervjuet — som bærer overskriften «Forsvarsdepartementet vanskeliggjør norsk krigshistorisk forskning» — sier obersten bl. a.:

«Forsvarsdepartementet var uenig i det forslag til ordning av ledelsen av avdelingen som Forsvarsstaben i samsvar med alle tre forsvarsgrener hadde fremlagt. Forsvarsdepartementet traff så bestemmelser for tjenesteordningen innen avdelingen som gjorde en samlet ledelse av den videnskapelige virksomhet ved avdelingen umulig og som — slik som jeg ser på saken — er til skade for norsk krigshistorisk forskning. De vil forstå at når jeg har denne oppfatning, ville det stride — for å si det med et noe patetisk uttrykk — mot min samvittighet og min plikt å fortsette i min tidligere stilling.»

Oberst Schiøtz's uttalelse er oppsiktsvekkende, men ikke forbausende. Den krigshistoriske forskning er et viktig ledd i vår historieskrivning, og den betror nok ikke London-folkene til hvem som helst. Den skal foregå til punkt og prikke etter den regjeringsautoriserte oppskrift uten noe smålig hensyn til det vitenskapelige faktiske. De som stakk kapitulasjonsavtalen under stol, har nok mer de vil ha dekket over. Og oberst Schiøtz hadde gjentatte ganger gjennom sine opplysende presseartikler vist at for ham gikk den vitenskapelige sannhet framfor alt. Følgelig måtte han tjøres.

Overst Schiøtz lot seg ikke tjøre. Han hadde samvittighet og han kjente sin plikt. Det er det tilsynelatende mindre

Forts. s. 7.

Dødsdommen over Ragnar Skancke

Denne forelobige siste artikkel om Skanckedommen i Folk og Land, avslutter min ufullstendige behandling av et konjunkturdiktert justismord, — etter svært mange gode nordmenns oppfatning. Dette spørsmål melder seg: Kan den lille, fortiden toneangivende klikken som iscesatte statslaktningen av professor Ragnar Skancke på Akershus 28. august 1948 — og som i år kan feire et demokratisk 5-årsjubileum i Erik Solems, Sven Arntzens, O. C. Gundersens og Haakon den syvendes Norge — kan denne krets — under historiens synsvinkel vinne frem med den betraktning at *fordi* Skancke siden 1933 var medl. av Nasjonal Samling og *fordi* det settes likhetstegn mellom Nasjonal Samling og Det tredje rike, som f. eks. har sett gjennom fingre med de grufulle jødemassakrer i Warszawa, og *fordi* han sammen med de frifundne mottok komm. still. 1940 — er dødsdommen over Skancke i orden? Er dommen motivert med den blinde, men «rettferdige» hevn?

600 norske biskopper og prester, universitetsfolk og andre besvarte etter min oppfatning dette spørsmål med NEI, da de til regjeringen

Da Skancke ble fri-funnet for en post for-di Berggrav var skyldig.

Henry Østlids uhyggelige, uriktige vitneprov

Av cand. jur. ALEX LANGE.

Gerhardsen forgjeves inn-sendte søknad om nåde for Skancke. — Jeg har skrevet til Statsrådssekretariatet for å bli meddelt hvilke statsråder var tilstede hos Kongen 27. august 1948, da de for normale mennesker overvelden-de nådesøknader med bilag ble behandlet og den Kgl. skyteordre gitt. Det finnes dem som håper at Kretsen til lignende bruk vil utdanne flinkere skyttere. — Lovbrudd var det vel å henrette i en slik sak etter at krigen var slutt, — Norge var ikke på krigsfot og det var ikke krigstid. —

Det viser seg at jeg har svevet i den villfarelse at vøteringen i statsråd hos Kongen er underkastet offentlig kontroll, at en slik sak ikke er «åpen» også i sitt siste stadium. Diktatorene har fått lærevillige elever, ialfall når det gjelder å mørklegge tvilsomme statsakter, forøvrig i motsetning til den svært synlige statsakten på Akershus,

som Skancke deltok i. — Ti Det Kongelige Statsrådssekretariat skriver 31.3. 1953, signert Leif Østern: Under henvisning til Deres skrivelse av 17. ds. meddeles at det etter den instruks for meddelelser utad som gjelder for Statsrådssekretariatet ikke er anledning for det til å gi opplysning av den art De ber om vedr. en saks statsrådsbehandling.»

Etter dette veloverveiede og inspirerte svar kan antas at samtlige daværende medlemmer av Regjeringen Gerhardsen er medansvarlig for justismordet på Ragnar Skancke, undtagen de lysende undtagelser — statsrådene Meisdalshagen og Moen som tilrådet Majestæten å vise nåde.... Ansvaret for dette justismord blir og er for vedkommende utvilsomt aktuelt. Ti historien er meget sparsommelig med betinget dom.... I våre dager forløper utviklingen som regel meget raskt. Nervøsiteten i kretsen er allerede betydelig. Se beredskapslovgivningen, ikke minst omskrivningen av straffelovens § 86, som altså ikke rammet Skancke i sin daværende form! Heinrich Himmler kunne ikke gjort det bedre.... Han var vel bedre enn

Forts. side 8

Hensikten — midlet

Det verdenskjente og høyt respekterte amerikanske tidsskrift «Time» har nylig bragte en reportasje om Stortingets behandling av prisloven og undergir emnet en innbående behandling der det konkluderes med at Norge har tatt på seg et økonomisk diktatur som bare hører hjemme bakom jernteppet. Dagbladet har i sin visdom funnet ut at bladet må være informert fra norsk hold, og i hellig harme kjører det 11. juni ut med følgende:

«Man kan si det er fantastisk at slikt som dette trykkes i en publikasjon i Vestens førende land, i et tidsskrift som man må formode har den største respekt for seg selv, og som leses av millioner mennesker. Men hva skal man si om de menneskene og de kretsene som fører en utenlandsk pressemann med sine egne uansvarlige argumenter og er med på å gi et fullstendig fortegnet bilde av Norge i et land som vi er så fullstendig avhengig av. Først var det det norsk-amerikanske handelskammer som skulle stå for Libertas-synet, nå er det den amerikanske pressen og det amerikanske folk.»

Ja, arme Dagblad! Det er bittert. Men er det egentlig så overraskende? Systemet fikk jo et utmerket opplegg i okkupasjonsårene. Minnes vi ikke rent feil var det nettopp i Amerika at okkupasjonshelten fra London søkte en gunstig grobunn for sine «argumenter». En rekke senere storkors av St. Olav feide i de dage Statene rundt og gjenga «His master's voice», og som Carl Joachim Hambro i 1945 litt motvillig må enkjenne var det ikke nettopp sannheten som karakteriserte denne propagandaen. «Vi var nødt til å vise en samlet front utadtil og å anvende de fortolkninger — i visse tilfelle fortolkningskunster — som kunne styrke

Forts. s. 7.

Forstår Norge nå?

Det var en del av oss — av oss som hadde kjent etterkrigsoppgjøret på kroppen — som tillot oss et aldri så lite smil i ene munnviken den gang i 1950 da man i Oslo med brask og bram og all slags offisiell hurlumhei avslørte Roosevelt-statuen under murene på Akershus. Vi kunne tillate oss det, for — var det noen som kunne ha bragt en virkelig «avsløring», så var det i sannhet vi.

Vi hadde forresten ikke lagt akkurat skjul på hva vi hadde å fare med med hensyn til den omtalte herre heller. Det var bare den haken ved tingen at veien til offentligheten var oss stengt. Det var bare gjennom vårt eget avis-organ vi hadde anledning til å lufte vår viten, og det nådde den gang stort sett ikke utenom våre egne rekker. Våre forsøk på å nå fram ad andre kanaler ble møtt med et bi-

stert «Hold kjeft!» og trusler om at man skulle ha oss in mente.

Roosevelt var selve nasjonalhelten! Han var hevet over enhver debatt. Han måtte ikke nåes av noen kritikk. Og minst av alt fra «de utstøttes» hold.

Majoritetens oppfatning har tatt til å rakne betenkelig i den senere tid. I dag er det visst endog mange som helst

Forts. side 7

FOLK og LAND

Ansv. utgiver og redaktør:
Finn Brun Knudsen.
Telefon 55 76 56. Postboks 1407.

Ut av fornedrelsestilstanden

Det er etter hvert kommet for dagen så mange faktiske opplysninger om det politiske rettsoppgjør og bakgrunnen for det, at vi uvilkårlig må spørre: Når vil juristene reagere? Bortsett fra enerne, de uredde sannhetssøkere, har den grå masse av jurister holdt seg passive for ikke å si uvillige. Alltfor mange av dem lot seg rive med av den oppjagede stemningen, alltfor mange lot seg kue av autoritetstroen, av regjerings- og riksadvokatparolen, og særlig de yngre jurister øynet en personlig chance for fremgang under det politiske rettsoppgjør. Men idag er det forhåpentlig forbi og spørsmålet er da: Eier de ikke samvittighet, har de ikke evne og mot til å tenke selv og vil de ikke våge noe for sannhetens og rettferdighetens sak, mens det ennå er tid?

Det har ikke manglet på advarsler. Dommer Didriksen — en av de uredde — sa allerede 24. juli 1945: «Landssvikanordningen er i hele sitt prinsipp forfeilet selv bortsett fra de mange uheldige detaljbestemmelser». Vi kunne nevne flere, men skål innskrenke oss til å fortelle ennå engang, at Dommerforeningen og Sakførerforeningen allerede sommeren 1945 hadde planlagt møte for å drøfte landssvikanordningen, men «myndighetene nektet oss dette møte», skrev o.r.sakfører Per Lødrup.

Alle vet, hvem disse myndigheter er, og de sitter fremdeles ved makten og bestemmer over domstolene stikk i strid med grunnlovens bud. Men nå skulle vel tiden være inne til å gjenreise rettsstaten, selvom det må skje på tross av regjeringen og de politiserende jurister. Og noen må det vel være, som har mot nok til i pakt med den utvilsomme folkemeningen å henge bjellen på katten.

Vi skal i den forbønnelse og som en vekker for lovens voktere og fortolkere gjengi litt av hva en fremstående og uhildet jurist, den svenske høyremann, professor Nils Herlitz forleden sa i et foredrag på Jordbrukets dag i Borås: «Virkelig positiv innsats i rettens håndhevelse gjør bare den, som vet å veie og lytte og som venter med sin dom, inntil han har fått et objektivt begrep om sammenhengen. Vi skulle beslutte oss på å stole mer på dem, som har denne ånd, enn på de entusiastiske ivrere, når det gjelder å felle dom over rett og urett. Vi burde mobilisere en velgrunnet mistro til dem, som i tale og skrift fremtrer med krav på dommerautoritet uten å eie den rette ånd. Den medborgerlige lovlidighet er vår plikt, men det er også en medborgerlig plikt å stå på sin rett. Det er meget ofte at myndighetene uten å ha rett til å fordre, allikevel forlanger noe av oss — og det i former som gir inntrykk av at vi ikke har noe annet å gjøre enn å lystre. Det er av stor betydning at medborgerne i slike forhold gjør seg det klart, hvor grensen for myndighetenes makt går og ikke bøyer seg i blinde».

Vi adresserer disse ord til våre jurister. De gjør selv krav på å kjenne loven, men da må de også ta konsekvensen og gjøre sitt ytterste for å bringe landet ut av den moralske og rettslige «fornedrelsestilstand vi fremdeles befinner oss i» for å tale med dr. juris Astrup Hoel. De har et stort ansvar og vi går ut fra at flertallet av dem ikke har latt seg kue og sløve i den grad, at de ikke våger å se sannheten i øynene og handle deretter. Tilliten til vårt rettsvesen burde helst ikke dø, men det er det som holder på å skje. Ute blandt folk ulmer det og mistroen brer seg med stigende fart. Det nytter ikke å mane og formane lenger til «ro omkring rettsoppgjøret». Det er bare de skrekkslagne som forlanger det. Alle andre vil nå ha hel og full oppvask. Det bør også de legge seg på sinne, som vil stille seg til valg 12. oktober. De kommer så allikevel ikke forbi. «Svært mange føler det slik at vårt samfund idag på grunn av rettsoppgjøret seiler med lik i lasten,» sa hr. Moseid i Stortinget i 1949, og liket er der fremdeles og spør sin forpestelse ut over folket.

FOLK og LAND

Neste nummer av FOLK OG LAND kommer 18. juli

En konge i gyngestol

~

Rex Thagaard

«Time», som er et av verdens ledende månedsskrift, har i sitt nr. 8/6 tre spalter — en hel side med portrett av Wilhelm Thagaard «mannen med en despots makt» som bladet riktig uttrykker det.

Karakteriseringen av mannen og hans arbeid er klar og riktig. Lex Thagaard har resultert i Rex Thagaard eller som Time uttrykker det — en konge i gyngestol; fordi han på demokratisk vis har beholdt sin gamle falleferdige kontorstol som i 30 år har gynget i utakt med norsk næringsliv.

Lex Thagaard kom til Norge samtidig med de anordninger som danner bakgrunnen for «Rettsoppgjøret». — De kom fra London. Uten «rettsoppgjørs»-trusselen over norsk næringsliv ville man ikke klart å bane veien for den nye lov som gir et direktorat en despots makt. Selv om ikke den liberale kongen i gyngestolen misbruker makten, kan der oppstå en krisesituasjon (eventuelt en ny okkupasjon) med en ny mann i en ny stol som selv ikke stortinget kan rokke på. Loven er jo der. Også «landssvikloven» er der. Lover kan som bekjent ikke bare brukes tilbakevirkende, de kan også slå tilbake og treffe dem som har billiget dem.

*
Vi anbefaler Time's korrespondent å søke videre i London, hvis han vil ha full forklaring på det som hendte i Norge etter 1945.

Red.

Fredsduen

sitter for tiden med hodet på skakke og titter på de rare menneskene som påstår de lengter etter å se den flakse.

Rare? Visst er de rare.

I Pan Mun Yong sitter hvite og gule offiserer og trekker opp demarkasjonslinjer med røde og blå blyanter, mens de skuler til hverandre over bordet. Når de er blitt stive i fingrene, retter de ryggen og koser seg ved slagets musikk fra fronten, hvor de håper at «våre» skal få slått ihjel riktig mange av de andre, så skillelinjen kan komme til å gå der «vi» vil ha den.

Er det for meg dere gjør dette? tenker fredsduen.

Ja, visst er det det. Det er ingen som vil krig. Alle slåss for freden, så det både ryker og fyker. Inegn rustet for å overfalle noen. Dette er en av de meget få virkelig anerkjente sannheter, og det vet dere så inderlig godt, kjære fredsue. Og du vet også at det er ingen limpinne de rare menneskene så lett går på som pinnen med møkelappen «fred».

Har vi råd til å la være?

Når vi i den senere tid har bedt våre lesere om støtte er det sikkert mange som synes at de ikke har råd. Men har man råd til å la være?

Skal vi overlate til de andre å informere om våre problemer og om våre krav på rettferdighet?

Er det noen som tror at den øvrige norske presse vil gjøre det?

Nei! Vi må nok ha FOLK OG LAND til å fremme sakene våre. Til å fortelle samtiden om vår oppfatning av hendelsesforløpet, til å fortelle om den historieforskning som finner sted, til å fortelle om uretten og feigheten og justismordene.

Har man råd til å la være å støtte?

NEI!

Løssalget

På grunn av inntrufne tilfelle ønsker vi å meddele at vår avis har en avtale med Narvesens Kioskkompani om at avisen skal forefinnes til salgs i alle firmaets kiosker.

Vi ber våre lesere godhetsfullt å melde av til vår ekspedisjon hvis man ved henvendelse i en avis-kiosk får til svar av betjeningen at «den føres ikke», «den er ikke kommet», «den er utsolgt» o. lignende.

Gjør nøyaktig rede for tidspunktet og kioskens beliggenhet.

Og la oss med det samme ta med Stortingets egne representanter. De lar ikke noen mening forsonlig til å demonstrere sin «Nasjonale holdning». Erik Solem ligger i sin grav, og vi skal ikke tale ondt om de døde, men minne hans etterfølgere om, at selv han hadde en rettssans som de andre har litt å lære av.

Da Stortinget 27. april behandlet bevilgningene til kunstformål, fikk man ennå en gang en liten «landssvikerdebat». Det er således ikke så lett å tilveiebringe «ro omkring rettsoppgjøret» som opphavsmennene ønsker. Debatten gjalt kunstnerlønn til Geir Tveit. Under forhandlingene ble det referert noe av et brev, som den noksom bekjente Erik Solem i sin tid skrev til Utenriksdepartementet til fordel for Geir Tveit. Det lyder slik:

«Meningen med oppgjøret etter okkupasjonen er vel anerkjent den, at når en sak er avgjort, så skal den dermed være ferdig og vedkommende skal ikke ustanselig følges og hindres i sitt erhverv.»

Når avdøde Erik Solem, den mest uforsonlige av hevners menn, kunne skrive slik, skulle man tro, at det ville øve innflytelse på hans håndgangne menn, og allikevel opplever man hver dag at de små hevners fortsetter utrettelig sitt virke som ekstradomstoler. Se bare på pressens egne menn, som hindrer sine fhv. kolleger å komme til orde — for ikke å tale om de følsomme Oslo-chauffører og telegrafens konkurranseengsteltte kvinner og menn.

Kjenner De slagordet «Det arbeidende folk»? Det er pampene i Det norske arbeiderparti som har annektert det, akkurat som den velnærede Ole O. Lian i sin tid sto på torve og ropte ut over mengden: Vi sulter!

Det var kanskje noen, som lo den gang, men de fleste kjente vel på sin egen mage og glemte hans.

Nå er det ingen av LO-folkene, som kan si at de sulter. De er jo blitt adelskapet i Norge. Men begrepet «Det arbeidende folk» holder de på, og det tiltross for at Arbeidervernlovens § 2 sier at arbeider er «enhver som utenfor sitt hjem utfører arbeide i annen manns tjeneste». Er det så meningen at Det kgl. norske arbeiderparti skal ha rett til å anerkjenne dette navnet? Vi, som sliter for en plass i det forhutlede samfund, kaller det bluff og overgrep.

EN HILSEN TIL FOLK OG LAND!

Jeg har så ofte tenkt å sende vårt utmerkede blad noen ord, men kampen for tilværelsen er såvidt hard at det aldri blir tid til overs. For slik som vår stilling er blitt i samfunnet, må vi arbeide hardere enn de andre og opptre klokere enn dem, skal vi ha noen chance i konkurransen.

Takk for strevet hr. redaktør, og takk for at De vil ha den utakknemmelige oppgaven å stå i brodden, for det er sikkert ingen hyggelig og lett jobb. Og det minste vi andre, vi som ikke har tid eller anledning til å delta aktivt, kan gjøre, er å gi Dem og bladet den støtte vi formår.

Men ingen roser uten torner. Jeg setter pris på måtehold, det er sikkert i det lange løp det som lønner seg best. Men jeg savner av og til litt av «8 Mai»s friske gåpåmot og slagkraft. Jeg tror ikke det skader om det av og til kommer en branner, en 3—4 spaltet titel med litt dynamitt i. For det er slik med menneskene nå tildags, skal de reagere, så må det atombomber til. — Man behøver ikke ærekrenke noen av den grunn. Man kan bare «minne» — gjenta litt om det som skjedde hine vakre vårmåneder i 1945 og den påfølgende tid. Alle uhyrligheter, alle overgrep og all forakten for lov og rett hos dem som skrøt av at de hadde kjempet for humanitet og menneskerettene. Noe av det jeg syntes var styggst og stred mest mot de sleipe og vakre ord var forfølgelsen av de NS-folk som på en eller annen måte søkte asyl i Sverige og andre land.

Dette brudd på århundregammel tradisjon om asylrett for politiske flyktinger. Jeg har ofte sagt til jøssingene, at Hitler som ellers ikke var så skjelven på handa, hadde iallfall såpass respekt for asylretten at jeg aldri hørte om at han gjorde noe påtrykk på Sverige for å få utlevert de karene som etter hans syn hadde begått forbrytelser og mord i det besatte Norge og ofte direkte mot tyske soldater og tysk eiendom. I de første årene 1940—43, ville det nok ikke ha kostet Hitler mange ord å tvinge Sverige til å utlevere karene, dersom han hadde villet, så stor var hans makt da. Men han gjorde det ikke og ære være ham for det. Men menneskerettens forkjempere rottet seg sammen og tvang Sverige til å oppta klappjakt på hver eneste NS-mann som kom seg over grensen, selv om han ikke hadde begått annen forbrytelse enn å ha meldt seg inn i NS.

Jeg har forgjeves ventet på at denne side av etterkrigsoppgjøret skulle bli dratt fram og belyst. Jeg tror det ville bidra til å klarlegge volden og ulovlighetene mot oss om også de seirende «frihetskjemper» som savlet om humanitet og lov og rett etter gode demokratiske prinsipper fikk se på trykk hvordan deres liv og lære ble praktisert når det gjaldt asylretten.

Og så enda en ting: — Alle de NS-folk som går rundt og innbiller seg, at nå er alt såre vel, nå er jøssingene kommet til begripelse av sin villfarelse og angret sine synder og at vi derfor ikke behøver noe blad eller kontor for sosial oppreisning,

de bør endelig en gang begripe, at jøssingene forstår å smile og synes elskverdig, når det passer dem, Vi husker fra krigen hvordan de bar kappen på begge skuldrer og snakket med dobbelt bunn, for så en dag å kaste masken og opptre verre enn ville dyr. De kan gjøre det samme når som helst. Så tro dem ikke!

Petter.

SPØRSMÅL:

En kveld i fjor vinter satt en tidligere jøssing og jeg og hørte på — en ikke helt god — radio.

Det ble fortalt om 3 som hadde fått en medalje eller utmerkelse.

Den første var Hambro. I den forbindelse ble Elverumsfullmakten nevnt.

Sp. 1. Forsøker man enda å redde svindelen med den oppkonstruerte Elverumsfullmakt?

Den andre var Pål Berg. I den forbindelse ble «heimefronten» nevnt.

Sp. 2. Forsøker man å innbille folk at heimefronten var en lovlig organisasjon i et okkupert land, og at den har vært til gagn for landet?

Den tredje hørte jeg ikke navnet på. Jeg spurte min venn, den tidligere jøssing, men han svarte bare flåset: «Nei, jeg hørte det ikke. Det var vel en som har gjort noe gæli!»

Sp. 3. Hvem var den tredje? Og ble han satt i forbindelse med noe?

Jon Vangen.

«RETTSOPPGJØRET»

må sees ut fra to synspunkter — å få kastet skylden for okkupasjonen på NS-folkene — noe alle partier synes å ha vært enige om og som ventelig er en avtale ifølge fellesprogrammet omfatter — og samtidig undersøke vestmaktens spill om Skandinavia. Legg merke til at nesten ingen norsk avis har omtalt dette spill — enda det er 5 år siden første bandet av Churchills verk om den andre verdenskrigen forelå på engelsk, og et halvt år siden Derrys bok kom. V. G. f. eks. innskrenket seg til — eller fordristet seg til 8 des. ifjor — i hove Derrys fremstilling — bare å referere noe av det en svensk avis skrev i det høve. Dessuten må en huske på — det er ikke så like til for kusker å spille herre. En trenger ikke å gå til Mo-

skva for å se eksempler på det.

En husker samtalen på Devonshire — statsministeren var for gammel å gå tilbake til bryggen. Enten statsminister — eller bryggesjauer. Skredder — eller sjef for alt åndsliv i landet. Antimilitarist — eller forsvarsminister. En må holde med salig Stalin som i følge Tokajev ved et høve sa: «Vi lever i en vanvittig tid». En statsminister og en utenriksminister kunne ikke ved et visst høve huske å ha sett en kapitulasjonsavtale de selv hadde undertegnet, — og hadde gitt andre fullmakt til å undertegne. Vi lever i en vanvittig tid, i en proletær epoke, med kusken som herre.

En ikke tramæliseret.

DET ER DE FA...

Det var hyggelig å lese om møtene i Trondheim og Grong. Den store masse av oss er som nordmenn flest moralsk feige. Vi må erkjenne at det er de få, de som ikke kan annet, som bærer vår bevegelse fram. Det er de få, som kjemper. De andre trasker bare trasker med i håp om, fest med dans på låven, når de kommer fram til slutt.

Men en ting kan allikevel alle gjøre, hvor umfallende de enn er, og det er å lese og betale for abonnementet på vår motige avis FOLK og LAND og samtidig tegne seg som medlem av Forbundet for Sosial Oppreisning. De, som ikke gjør det, har heller ikke noen rett til å kritisere og heller ikke krav på noen oppreisning.

Nils.

UKENS KRONIKK

Den feilslagne FN-krig i Korea og franskmennenes tåpelige kamp i Indo-Kina overskygger de mange like brennende spørsmål i Østen. Det er sprengstoff nok overalt, hvor kolonimaktene har skaltet og valt etter forgodtbefinnende i så mange ulykksalige år. Nå ligger regningen på bordet, og den vil måtte honoreres selv om den hvite mann blir tvunget til å omlegge sitt levesett.

Se bare på Indonesia, hvor det idag hersker likefrem franske tilstander. Det har gitt seg utslag i at regjeringen er trått tilbake uten at det, når dette skrives, er noen utsikt til å kunne stable på benene en levedyktig regjering.

Premierminister dr. Wilopo, som nå er trått tilbake, tilhører den nasjonale front. Han kom til makten ifjor, da dr. Sukiman ble styrtet. Sukiman var gått med på å stanse eksporten av gummi og tinn til Kina. Han hadde kastet noen tusen kommunister i fengsel, var tilhenger av den japanske fredstraktat og var villig til å motta hjelp fra USA til modernisering av det indonesiske forsvar.

Det er ingen hemmelighet at USA har sin store andel i at Indonesia løst seg fra Nederland og ble selvstendig. Hvis ikke Washington hadde lagt sitt lodd i vektskålen er det lite trolig at Nederland hadde gått med på å oppgi den store øygruppe, som var verdens rikeste koloni og som — det

Gjæring og mistillit til Vesten

skal innrømmes — administrert med langt større klokskap enn de engelske og franske melkekuer i Østen. Og da indoneserne hadde oppnådd selvstyre, ga da også USA dem et lån på 100 mill. dollars til utgygning av landets næringsliv. De sendte eksperter til Java for å hjelpe de innfødte med å få orden i landets økonomi og sunnheitsvesen og opphjelpe landbruksproduksjonen og dermed bedre levestandarden i landet med de rike muligheter.

Men — gamle synder hevnet seg. Det viste seg snart, at indoneserne var nesten like mistroiske overfor amerikanerne som de tidligere var overfor nederlenderne, og at de fryktet for at USA hjalp dem bare for selv å innta nederlendernes plass. Man kan således si, at mistilliten til USA i de senere år har vært den drivende kraft i indonesisk politikk. Dr. Sukiman måtte trekke seg tilbake, fordi han etter folks mening var for ettergivende overfor amerikanerne. Wilopo, som styrtet ham, er nå satt på porten av samme årsak. En tid etter at han hadde overtatt regjeringmakten lykkedes det nemlig å drive en kile inn i hans parti. Venstrefløyen sluttet seg til kommu-

Senior:

nistene og dannet sammen med dem en nasjonal front som gjorde at hans parti falt fra hverandre.

Lederen av denne opposisjon er Alimin Prawiro-Dirdjo, som etter hva det fortelles har fått sin politiske utdannelse i Moskva. Hans motstandere påstår endog at han blir finansiert fra Peking, og det er i alle fall sikkert at kommunistene har rikelig med pengemidler og anvender dem med stor klokskap. Selv om denne opposisjon utgjør et sterkt begrenset mindretall, er dens propaganda så effektiv, at den gang på gang har satt sin vilje igjennom. I oktober 1952 sto Indonesia på randen av borgerkrig etter at det var utbrutt mytteri i hæren, og regjeringen reddet situasjonen bare ved å ydmyke seg overfor mytteristene og på kommunistenes tilskyndelse overgi dem kommandoen over hæren. Samtidig gikk dr. Wilopo med på å utveksle sendemenn med Moskva og Peking. Det viser tydelig tendensen i den indre strid i det uprøvede statssamfund.

Her spiller kineserne også en stor rolle. For noen tid siden kom det til åpen krig mellom politiet og noen kinesiske innflyttere i den nordlige del av Snumatra. Disse hadde bemektiget

seg jordarealer på ulovlig måte og da de skulle drives bort, ble seks kinesere drept av politiet. Den kinesiske konsul protesterte øyeblikkelig og kort tid etter ble episoden behandlet i parlamentet, hvor flertallet fordømte politiets fremgangsmåte. Det er således sprengstoff nok.

Hele Indonesia er preget av mistillit til Vesten. Landet mangler kapital, men det hindrer ikke at myndighetene har lagt de utenlandske kapitalister hindringer i veien. Og samtidig er de i sin uerfarenhet sine egne fiender. Med utfoldelse av stor propaganda har de innledet en gjenoppbygningsplan, men samtidig har de lagt tyngende toll på maskiner og redskaper som er uomgjengelig nødvendig for planens realisasjon. De har forsøkt å avhjelpe analfabetismen, men har samtidig begrenset importen av skolebøker, og de søker å bedre sunnhetstilstanden samtidig som de har forbudt innførsel av røntgenfilm. Slik går det, når det ikke er noen enhet i ledelsen.

Så opprevne som de politiske forhold er, kan man vanskelig spå noe om fremtiden, men det er intet tegn til, at en kommende regjering vil vise større velvilje overfor Vesten og fremmede kapitalister. Skal man dømme etter styrkeforholdene i dag, er det uunngåelig at kommunistene blir representert i den nye regjering, og det er en fjer i hatten for både Moskva og Peking, som har mange strenger å spille på i det fjerne Østen.

N(asjonal) S(yndebukk) — eller forkortet NS

Fra en av avisens venner har vi mottatt nedenstående, meget talende brev, som nok vil vekke noen til ettertanke:

Ja, for nå synes nok en og annen av oss hr. redaktør, at det kan være på tide å gå over til mest mulig direkte tale i vårt strev med å få åpnet dette folks øyne for vår virkelige stilling — og da bl. a. bruke betegnelsen NS om oss selv, noe flittigere enn hva det har vært tilfelle siden 1945.

Det er nemlig dette at vi er N(asjonale) S(yndebukker) som en gang må gå opp for dette villedte folk, om vi overhodet skal kunne gjøre oss noe håp om en gang virkelig å gjenvinne hva der så smart er tatt i fra oss — og virkelig få full oppreisning og full erstatning for våre lidelser. De smuler man aller nådigst nu er begynt å slenge til oss, imponerer oss så visst ikke.

Ved bare pyntelig tale kommer vi ingen vei hr. redaktør. Nevn altså barnet ved dets rette navn: vi er N(asjonale) S(yndebukker); og det kan nu ikke godt oppfattes som annet enn en forkortelse av dette, om man kort og godt skriver at vi er N. S.

Betegnelsen N(asjonal S(yndebukk) bør iallfall nå lanseres, og gjentas og gjentas etter fattig leilighet like så flittig som våre smarte motstandere gjorde i sin tid, da de omgjorde de samme bokstaver NS til en slags forkortelse av N(asjonal S(ocialisme)), hvor fra veien jo ikke var lang til det herlig forhatte ord Nazisme, hvor ved vi til sist ganske enkelt ble Naziz, Nazis og atter Nazis. — — — Unektelig ganske fint levert, og uten denne fikse avledning fra det sanne forhold, var det neppe gått fullt så glatt med å få dette vårt folk til å krype på alle de andre limpinnene, og befri de virkelig ansvarlige fra både mistanke og kritikk.

Disse ansvarlige kretser må imidlertid nu så smått begynne å forsone seg med at vi ikke bare således kommer til å bruke litt av deres egen taktikk, men at vi overhodet etter hvert våkner til en noe større bevissthet om at man ikke vil komme oss forbi i det lange løp.

Tiden forandrer seg, og den ene skanse etter den andre i våre motstanderes forsvarsverk, er begynt å ramle — ikke minst ved at englendirne nå helt offisielt har på-

tatt seg skylden for selveste 9. april. — Dette siste må jo være et hardt slag for den virkelige helt ekte og trofaste Jøssing, hvis solideste bolverk nettopp var hele fortellingen omkring den 9. april, med engelske og norske engler og helter, og reddsomme tyske overfallsmenn, hjulpet av en klikk av hjemlige forrædere, etter et forut avtalt spill.

I utlandet går utviklingen åpenbart meget raskere enn her hos oss. Ja sogar i selveste Tyskland. Selv de der nede, i følge norske kilder, ennu så forhatte virkelige Nazis, er jo allerede nu faktisk gjenstand for et slags kappfrieri fra flere av de ledende politiske partier i landet, hva selv vår aller solideste jøssingpresse ikke har våget helt å fortie, selv om det meddeles i de aller mest velsmakende vendinger. (Se f. eks. artikkelen «Det tyske Parti frir til tidligere Nazister» i Aftenposten nr. 249 d. 4.6. d. å.)

Vi stakkars N(asjonale) S(yndebukker), eller forkortet NS, — er nok ikke mange nok til å bli gjenstand for et liknende frieri, — fra de forskjellige avskygninger av jøssingpartiene, — vi var bare akkurat mange nok til å bli gjort til N(asjonale) S(yndebukker), men nettopp derfor må vi selv aldri slappe av, men holde oss framme med våre krav, og det på en slik måte at vi ikke går i glemmeboken hos de store villedede masser.

Skulle så kanskje en vakker dag en mann av dette samme villedede — og derfor helt uskyldige — folk, virkelig reise seg, og i sin våknende undren spørre oss om vi da ikke var virkelige Nazis, så går det jo straks an å bekjenne for ham at vel har nok NS — som alle andre ledende partier under voldsomt opprevne forhold — begått mange og store feil, tross sitt forsøk på å redde stumpene for et folk som var forlatt av sitt styre, men at med det nærmest oppkonstruerte begrep av organisert djevleskap, som det lykkes den internasjonale propaganda å legge i ordet «Nazisme» — med dette begrep hadde og har vi intet å bestille. (De rent personlige, blodige utskeielser på begge sider av Jøssing-NS fronten er et trist kapittel for seg.

Ja man kunne til den våknende mann samtidig også legge til, at selv med den virkelige, rene teoretiske Nasjonal-Socialisme, var vår NS-ideologi ingen lunde identisk — hva vår partisjef i alle år, helt fra begynnelsen av, gjentatte ganger undertreket — både offentlig og i partikretser. Her var paralleler, men intet mer, og det er verd å legge merke til at vårt program og vår bevegelse aldri ble kalt for noen som helst «isme» i det hele tatt.

NS ville ganske enkelt gjenreise forsvaret, som andre hadde brutt ned, og NS ville kjempe fram visse sosiale reformer, og samtidig reise en moralsk front mot bolsjevismen — for alt dette gikk partiet forgjeves til stortingsvalg to ganger. Men utviklingen har siden den gang, gitt det samme parti rett på alle kanter — og det på en måte som burde kunne vekke noen hver til ettertanke — uhyggelig ettertanke. —

N(asjonal S(yndebukk) er vårt navn i dag hr. redaktør — la oss bli enige om å bruke det flittigst mulig — det bør hamres inn ved hver tenkelig anledning — slik som man en gang gikk fram for å få gjort en NS-mann til «Nazist».

Deres ærbødige
N() S().

Boken om Malenkov

Da Stalin døde begynte et kappløp mellom amerikanske skribenter om å levere den første bok om etterfølgeren Malenkov. Vinneren ble Martin Ebon med boken «Stalins Successor» til 3,75 dollar og som en flott nr. 2 kom Robert Frazier med boken «Malenkov» til 25 cents.

Etter anmeldelsene å dømme er det forholdsvis begrenset, hva disse to forfattere har kunnet grave fram om Stalins etterfølger. Begge peker på at han sluttet seg til det kommunistiske parti først i 1920, da man klart kunne forutse at det ville seire i borgerkrigen. Han synes således å være en forsiktig mann, en antagelse som bekreftes ved at han heller ikke etter 1920 deltok aktivt i krigen. I stedet kom han til Turkestan, hvor han beskjeftiget seg med politisk arbeid og muligens var knyttet til det hemmelige politi.

Det er selvsagt ikke lett å kontrollere de opplysninger som gis i disse bøker. En kri-

tiker klager over at de ganske få kjensgjerninger som forfatterne har gravet fram, er beheftet med alt for mange kannestøperier. Begge har funnet ut, at Malenkov som politiker og konspirator er skapt i Stalins bilde, og at han er lur, beregnende, tålmodig og istand til å gå store omveier for å nå sitt mål. De sier likeledes at han er antisemit — Frazier med den begrunnelse at hans far var kosakk-offiser som hadde vært med å massakrere jøder. Hvis Malenkov virkelig er antisemit, kan det neppe være han, men Beria som utvirket at saken mot de jødiske læger ble omstøtt, og i så tilfelle er det heller ikke trolig at Malenkov er den mektigste mann i Moskva. Den annen forfatter, Ebon, synes å ha noe fastere grunnlag å bygge på i sin beretning om den bitre strid mellom Malenkov og Zdanov, som endte med at Zdanov gikk hen og døde. Muligens var Malenkov så vennlig å hjelpe ham på vei. Måskje hadde han, sier Ebon, også en finger med i spillet, da Stalin gikk inn til den evige hvile. Måskje. I Sovjetunionen er det ikke noe, som er ganske sikkert. Ikke en gang at en utslitt diktator dør fredelig av alderdom.

Såvidt vi vet, er disse bøkene om Malenkov ennå ikke kommet til Norge, og imens vil det nok dukke opp flere bøker om ham. Men den virkelige, den endelige og autentiske får vi nok vente på ennå en tid.

Sannheten marsjerer Frimodige ord]

Høiskolelærer Tage Hind ved Askov har holdt et foredrag på Danebod høiskole på Als, og der tok han bladet fra munnen. Om Tyskland sa han:

«Det er selvmotsigende å tale om demokrati så lenge en besettelsesmakt er i landet. Og i avnazifiseringen og gjenoppdragelsen til demokrati gjorde besettelsesmaktene noenlunde alle de feil som overhodet kunne gjøres.

Om Danmark sa han bl. a.: «Herhjemme har vi vært vitne til en «utrensning» som ble en total fiasko og rokket tilliten til våre domstoler, fordi de ikke kunne finne en felles kurs, men dømte noen som vi syntes ikke burde dømmes, og lot andre løpe

som skulle være dømt. En stor forvirring — en stor umulighet. I Tyskland har man overfor krigsforbryterne forsøkt det samme. Men når vi vet hvordan det gikk herhjemme, hvordan skulle det så ikke gå i Tyskland, hvor avnazifiseringen gjaldt et helt folk? Det ble en kjempefeiltagelse som førte til så mange urettferdigheter at det tyske folks tillit til demokratisk rettergang ble rystet — og med rette. Bedre en talen om demokratiet hadde demokrati i praksis virket».

La oss slutte oss sammen

Etter at vi har fått vår faste spalte i «Folk og Land» har det spørsmål reist for mange, om vi ikke bør slutte oss sammen i en organisasjon.

Noen mener avgjort ja, noen nei og atter andre stiller seg avventende.

Under disse forhold kan det være nyttig å gjøre seg klart om det er noe behov for en organisert sammenslutning.

Såvidt jeg kan skjønne, må det være klart at vi ikke kan danne noen organisasjon bare for å oppfriske gamle minner o. l. Ikke fordi dette i og for seg er noe galt, tvert om, men fordi vi ikke kan og heller ikke bør fortape oss i fortiden. Slikt fører bare til isolasjon og stillstand.

Men det er ingen grunn til å mene at et frontkjempeforbund skulle være nødt til å begrense seg til dette! Ialffall på tre måter tror jeg vi vil kunne være hverandre til hjelp:

1. Ved å danne et forbund kan vi i fellesskap hjelpe de av våre kamerater som er blitt invalide og vanføre for livet.

2. Ved å danne et forbund kan vi ha mulighet for å hevde vår rett til likestilling og likeberettigelse i Forsvaret når dette blir aktuelt.

3. I et forbund vil de som trenger det, kunne hente råd og hjelp fra kamerater som har forståelse og vilje til å hjelpe.

Hva p. 1. angår, er dette en påtrengende viktig oppgave. Tenker vi som trøss alt er kommet helskinnet fra vår frontinnsats, på hva det vil si

Kjenner vi oss igjen?

Det danske blad «Revision» skriver redaksjonelt:

«Under Besættelsen fik danske Entreprenører, Håndværkere, Forretningsfolk o.s.v. af danske Myndigheder Ordre til Samarbejde med Tyskerne eller endog direkte Ordre til at arbejde for Besættelsesmagten. 100.000 Arbejdere fik af Fagforeninger og Socialkontorer Besked om at arbejde for Tyskerne i Danmark, Norge eller Tyskland, hvis de da ikke vilde miste Retten til Understøttelse. Efter 5. Maj blev alle, med Undtagelse af de politikere og Myndigheds personer der havde givet Ordren, straffede eller diskriminerede. Folk, der blev smidt ud af Fagforeningerne, fordi de ikke vilde arbejde for Tyskerne, blev endog nægtet Genoptagelse efter 5. Maj. Undtagen for Tiltale var foruden de ansvarlige Politikere ogsaa Dagbladene, de største Firmer, naar Cheferne var Rigsdagsmænd, saaledes Landets største Værnemagerfirma, «Wright, Thomsen og Kier», hvor Chefen var konservativ Rigsdagsmand, og det store Firma, som Venstre-Folketingsmanden Christiani var Leder af. Undtagen var ogsaa Staten, den tjente glubske Penge ved Skatteudskrivninger hos dem, der arbejdede for Tyskerne, Kommunerne, Statsbanerne, Privatbanerne, Elektricitetsværkerne, Gas-

å skulle leve et langt liv som krøpling, uten ben, armer eller øyne? Disse våre kamerater får ingen som helst takk i form av invalidepensjon av staten. De er henvist til forsorgen eller mer eller mindre velvillige slektningers hjelp.

Enn om vi iallfall kunne hjelpe de 100 pct. arbeidsuføre og vise dem at det iallfall er noen som tenker på dem i takknemlighet og kameratskap?

Det er ingen uløselig oppgave! Og det er bare vi som kan løse den!

Etter lovvedtaket den 22. mai i år har de fleste av oss fått alle våre rettigheter tilbake, og innen 8. mai 1955 vil alle ha fått dette. Hvorledes det stiller seg med militærtjeneste er enda uklart. Men 100 pct. sikkert er det at vi når som helst det måtte passe myndighetene, under trussel om straff, kan bli innkalt. Hvorledes den innkalte front-

Forts. side 6

værkerne og andre offentlige Institutioner foruden Mejerier og Slagterier, der leverede hele den store Overskudsproduktion til Tyskerne og der ved satte dem i Stand til at fortsætte Krigen længere end det ellers vilde have været Tilfældet.»

DET ER SAGT:

Friheten har ingen mening uten makten til å opponere og retten til å innta et annet standpunkt....

Av alt tyranni er massens det verste. Allikevel kalles det demokratisk at massene organiseres under ledelse av pamper som ustanselig må ofre sin bedre overbevisning for massenes tyranniske krav.

Vi blir statens tjenere og liv-egne enten ved å fortelle andre hva de skal gjøre eller ved at andre forteller oss hva vi skal gjøre.

System i galskapen

Vår uredde venn, Erling Bjørnson, skriver her i F & L om «systemet» som i årrekker har undertrykket vår yrings- og handlefrihet, kort sagt, vår frihet! Vi er ribbet for hjem og spareskillinger, fratatt vårt arbeid, borgerrettigheter og stemmerett. Alt er «systemets» skyld. Man bør heller tale om system i galskapen. Og, galskapen turer fram. Et klart bilde av det sto framstilt i F & L's nr. 18. under titelen «Statsmannskunst og forutseende utenriksledelse». — Framstillinga ville ha vært fullstendigere om den hadde tatt med utenriksminister Lange på besøk i Bonn, tryglende forbundskansler Adenauer om for guds skyld å få fart i oppsettinga av en tysk hær eller Europahær. Endelig, i den 25de time, har norsk utenriksledelse forstått at hele Europa inklusive vårt eget fedreland, er i dødelig fare uten tysk s. k. militarisme.

Det er jo et tydelig bevis for at Quisling og vi som delte hans syn på Europas og vår egen skjebne, så klart riktig og visste hva vi gikk inn for når vi etter fattig evne og anledning understøttet Tyskland i kampen mot bolsjevismen.

Det er synd i det tyske folk i dag. Herjet, brannskattet, ruinert, delt og svekket, forlanges det i dag av dette folk som hva det gjorde for få år siden, da det sto som bolver-

Sokneprest h.v. Knut Geelmuyden har i disse dager i trykken utgitt en bok som av mange grunner bør være gjenstand for interesse og oppmerksomhet. Bokens tittel er: Forlat oss vår skyld. Det er anmelderen en glede å få lov til å vie boken noen ord og det er å ønske at omtalen av den vil få riktig mange til å anskaffe den.

Det er et engelsk ordtak som lyder: Gud, bevar min hukommelse levende. Det er hentet fra et Dickensk juleeventyr, og en ble rent uvil-kårlig minnet om det ved lesningen av pastor Geelmuydens tankevekkende og inspirerende bok.

Uten sterke ord, nensomt og verdig, viser Geelmuyden, at den offisielle kristendom og kirke, har spilt falitt, er som surdeigen og saltet som har mistet sin kraft. Av og til

ket for vår fred og frihet. Atter skal millioner av Europas beste ungdom måtte forblø for at Norge skal leve. Men, galskap selvom den er systematisk, eier hverken skam, takknemlighet eller skyldfølelse overfor tysk ungdom som har ofret sine liv på østfrontens blodige sletter. Men, ære være de forholdsvis få nordmenn som forsto sin tid og ville det gode.

Mange ting i dag tyder på at «systemet» her heime har overlevd seg selv. Og, la oss hver især, etter evne, sørge for at det kommer hurtig i graven. Vi har full moralsk rett til stadig å være på offensiven mot «systemet» og dets overlevende tilhengere.

I F & L's spalter finnes også innlegg fra noen av de undertrykte som har fått sin stemmerett tilbake og som antar at de dermed har ervervet en herlighet, men er litt i tvil om hva de skal bruke den til. Til disse vil jeg si at stemmeretten gir oss utelukkende adgang til å holde våre undertrykkere og bødler høyt på strå og dermed liv i «systemet» som hindrer oss i å nyte vår førstefødselsrett i vårt eget land. La stemmekveg være stemmekveg og hold deg for god til å menge deg med det. Gå inn i heimesitternes store parti og sørg for at dette parti blir størst mulig.

L. A. R.

Kirkens konto

minner han om Søren Kierkegaard i sine berømte verker, og særlig er der likhetspunkter mellom den store danske extensialist og Geelmuyden, når vi husker Kierkegaards lille bok: «Hvad Christus dømmer om offisiell christendom». Men der er ingen slavisk etterligning, intet komplisjonsarbeid. Bokens idé, dens tanker, er født med smerte, og vi kjenner forfatterens sorg over at den kirke som var til moder kåret, har sviktet og sveket sitt hellige kall og bokstavelig handlet som presten i parabelen om presten, levitten og den barmhjertige samaritan.

Etter Geelmuydens vurdering har kirken tapt enhver raison d'être. Ei døde hefter på livets reise, før dagsol gryr, vi seil vil heise.

Mot de forsteneringer, — mumi- en — skjelettet — som er igjen av en kirke, som en

gang sto som et tre med sterke, friske grener, stiller Geelmuyden Jesu enkle forkyn- nelse i bergprekenen. Denne tale er tindrende klar og udogmatisk og gjør kort pro- cess med alt hykleri og svart- kjolers fete svada, for ikke å glemme de geistlige folkedom- mere fra de lange knivers netter i 1945.

«Forlat oss vår skyld» er en sterk og sann bok, og fører oss inn til kjernen i Jesu Kri- sti evangelium, og viser Guds rike som det er, åpent for angrende syndere.

Hvor fjernt fra den uhyg- gelige virkelighet av abortus provocatus, bensinstank og materialisme som kirken vel- signer nå til dags.

Geelmuyden er en ordets kunstner, ironisk, vittig og rammende. Hans bok er et vekterrop på murene, som får oss til å beskikke oss på vår stilling overfor kirken og vår stilling til verden. Det er en skolert teolog som taler.

Hans Egede Nissen.

FORGJENGELIGHETEN

Liksom Stalins bilder etterhvert forsvinner fra de offentlige lokaler i Jerntep- pelandene, går det også med billedene av hans lydige tje- neres bilder.

Etter påbud fra den øst- tyske regjering er billedene av president Pieck nå fjernet fra de offentlige bygninger. Pieck selv befinner seg på et kursted i Sovjetunionen et- sted etter lengere tids syk- dom. Men samtidig fortelles det, at motsetningene mellom ham og kommunistenes ge- neralsekretær Walter Ul- bricht stadig blir skarpere. Det er jo alltid så, at når kat- ten er borte, danser musene sorgløst på bordet.

Men det kan samtidig minne alle de store i dag om, at alt her i verden er relativt — også her i landet, hvor da- gens guders glans nå begyn- ner å blekne betenkelig.

En doktors ry, sa engang Bern- hard Shaw, skapes av de berømte menn, som er død under hans be- handling.

USA-PLAN OM 10 000 SOLDATER I ISLAND

De skal hindre russernes erobring av øya.

De amerikanske forsvarssjefer har planer om å stasjonere 10 000 ame- rikanske soldater i Island. De reg- ner med at russerne før eller se- nere vil gjøre forsøk på å erobre Sagaøya, og da gjelder det å være føre var. Det var senator Wayne Morse som opplyste dette i senatet for noen uker siden.

«Orientering» og «Folkereisning mot krig»

«Orientering» som utgis hver fjortende dag av grup- pen omkring stortingsmann Jakob Friis hevder i sin åp- ningsartikkel at «Bladet «Orientering» tar sikte på å reise en fordomsfri debatt om norsk utenriks- og innenriks- politikk» og det framgår ellers at bladet står fritt og ubundet.

Men gjør det det? Vi har oppdaget at bladet har felles kontor med organisasjonen «Folkereisning mot krig» som

er norsk avdeling av Krigs- motstandernes Internasjonale. Dette har kan hende ikke så meget å si, men det ser ut som om det er de samme folk som står bak begge foreta- gender. Og da blir vi skept- tiske.

Vi har med interesse fulgt med i Orientering og har ven- tet oss meget fra den kant når det gjelder nyorientering ute i det politiske, en nyorientering som er høyst påkrevet.

Herr biskop Johannes Smemo,

p. t. Göteborg

FRA

HELGE GRØNSTAD.

Kirkeveien 79, Oslo.

Oslo, 28. juli 1953

Jeg ber Dem tillate meg å sende Dem disse ord angående de ennå gjensittende politiske fanger i Bjørkelangen fangeleir. Jeg skal få gjøre nærmere rede hvorfor jeg finner det maktpåliggende å gjøre det:

Det er 4. søndag etter Trefoldighet idag — barmhjertighetens dag — og jeg lar herr biskopens søndagspreken i gårsdagens Morgenblad — «Vær barmhjertig — døm ikke» — danne grunnlag for min henvendelse.

Skal lære og liv samsvare, er det etter min oppfatning ikke tilstrekkelig med ord — hvor vakre de enn kan formes —, det må handling til, og hva kan da være naturliggere enn å la handlingen ta sikte på forhold som vi har like for hånden?

I Bjørkelangen fangeleir befinner det seg idag 43 livstidsfanger. De ble så å si alle tatt i fengslig forvaring den 8. mai 1945 og er således idag kommet godt inn i sitt 9de fengselsår.

Ni lange fengselsår! Jeg skulle tro at ens tanke har vanskelig for å fatte hvilken uendelig lidelse — psykisk og fysisk — som et slikt tidsrum

La oss slutte oss —

Forts. fra s. 5.

kjempers stilling i Forsvaret vil bli, vet vi ikke. Men det er ikke særlig sannsynlig at han vil bli behandlet på like fot med de andre. Her vil et forbund som omfatter de fleste av oss, kunne hevde vår rett til likeverdig behandling.

De som vil nekte militærtjeneste, vil kunne få råd om hvorledes de skal gå fram for å slippe uten å komme i konflikt med loven.

Dette skulle etter min mening være nok oppgaver å arbeide med foreløbig.

Forøvrig må selvsagt Frontkjemperforbundet være upolitisk. Etter manges mening bør det dog gi uttrykk for at det bekjenner seg til Vestens frihetsidealer og ta bestemt avstand fra enhver totalitær politisk ideologi.

Er de fleste av oss enig i en slik bekjennelse, bør vi ta den med.

Det mener iallfall

Florian.

innebærer. For de innesperrede selvsagt først og fremst, men også — og ikke vesentlig mindre — for deres pårørende. Jeg har talt med gamle mødre og fedre, jeg har talt med unge hustruer og jeg har talt med barn som har vokst opp uten å kjenne begrepet en far. Jeg vet hva jeg snakker om. Og jeg har muligvis bedre enn de fleste rede på den sorg og fortvilelse som ennå idag rår rundt om i vårt land innen de familier som er rammet av etterkrigsoppgjøret.

Jeg skal ikke i denne forbindelse snakke om ansvar og skyld — barmhjertigheten formes ikke av juridiske utlegninger — men jeg vil bare våge den påstand som jeg med mitt kjennskap til forholdene tror også holder stikk, at ingen av de 43 noen gang i sitt liv hadde risikert å kolliderer med straffemyndighetene så sant de ikke ufrivillig var trukket med i en politikkens malstrøm som nå snart har bragt hele vår verden til undergang. De år som har gått siden 1945 har til overmål vist hvilken begrepsforvirring den politiske ledelse både i øst og vest har vært ute for. Idag foreligger dokumentariske opplysninger om verdenskatastrofen 1939—45 som de fleste for noen år siden ville ha fornektet. Ut fra dette er det ikke riktig å avfeie som uantagelig den påstand fra dem som ble dømt, at de handlet som de gjorde ut fra et oppriktig ønske om å bidra til å begrense katastrofens omfang.

Som jeg alt har sagt skal jeg imidlertid ikke gå nærmere inn på denne siden av saken. Den avgjørende vurdering — historiens dom — foreligger ennå ikke. Den tilhører en ertid, som løst fra de aktuelle affekter kan stille begivenhetene i det rette perspektiv. Men nettopp dette tilsier på den annen side at samtiden viser beherskelse og varsomhet, slik at man ikke til en tid da man mer dirigeres av følelser enn av viten, setter i verk irreparable ødeleggelser av menneskelige verdier. Det kan komme tider da man ønsker mangt og meget ugjort. Og bare tvilen om at så kanskje vil skje bør komme øyeblikkets ofre til gode.

Ute i verden ellers idag ser vi til stadighet hvordan myndighetene søker å sette punktum for ettervirkningene av verdenskrig nr. 2. I land etter

land har man sett hvordan ikke bare politiske fanger men endog direkte krigsforbrytere er blitt løslatt. I vårt eget land er nettopp de siste tyske livstidsfanger blitt frigitt og sendt tilbake til sitt hjemland.

Bare for de norske fanger — våre egne landsmenn — synes det som om alt håp er ute. Ar etter år har de prøvd å holde seg oppe i troen på at det normale menneskelige syn i samfunnet måtte komme til å gi dem friheten tilbake. 43 er blitt skuffet. Små blaff av forhåpninger er været vekk igjen uten resultater. Noen få livstidsfanger ble benådet, men siden februar i år har det av en eller annen ukjent grunn vært stopp. Fanger som var blitt «testet» og som hadde grunn til å tro at friheten også ville nå dem, sitter ennå idag — måneder etterat løslatelsen var så å si innen rekkevidde — i absolutt uvitenhet om sin skjebne. Slikt har mer enn noe gitt grobunn for det svarteste mismot — både hos fangene selv og hos deres pårørende. Nå har de nådd fram dit da de ikke evner å strekke seg lenger. Nervene brister og den lille rest av tilværelsen som de innesperrede ennå hadde regnet med, ramler omkuld.

De er ferdige nå hvis ingen ting skjer! Ferdige med seg selv som mennesker og ferdige med det samfund som nekter å vise barmhjertighet. Hver time som går bringer dem uvegerlig nærmere sammenbruddet. Og den avslutning har det norske samfunnet liten grunn til å føle seg stolt over.

Noe må gjøres, herr biskop. Og det må gjøres så hurtig som råd er. Man har ikke tid idag til lange departementale overveielser og endeløse saksoversendelser. Behjertede folk betenker seg ikke når noen holder på å drukne. Finnes det hjertelag igjen så betenker man seg heller ikke når medmennesker er i ferd med å gå tilintetgjørelsen imøte på annen måte.

Jeg retter denne private henvendelse til Dem, biskop Smemo, fordi det er min tro at Deres høye kirkelige stilling forlener Dem med den myndighet som den her foreliggende situasjon krever. Jeg anser det overveiende sannsynlig at en henvendelse til myndighetene fra kirkelig hold representert ved Dem, ville bli tillagt vesentlig vekt og derigjennom forhåpentlig foranledige velen åpnet for en løsning.

Uansett politisk innstilling, uansett meninger pro og contra okkupasjonstidens begivenhet-

er, må menneskelig barmhjertighet i dette øyeblikk tre i virksomhet. I en truende oppløsningens og sekulariseringens tid ville det gi kirken styrke og tillit om det ble gitt bevis for i gjerning at kristendommens grunnsetninger ikke bare er til søndagsbruk.

For meg er denne fangesaken blitt et samvittighets-spørsmål som ikke levner meg rist eller ro. Jeg håper De må føle det på samme måten. Her må det berges liv. Straks og uten nølen.

Ærbødigst

Helge Grønstad.

Nedverdiggende menneskefor-gudelse

I «Det lokale hjørne» i Østlendingen 6-2 53 skriver L. A.:

Igjen har vi opplevd et pinlig tilfelle av menneskefor-gudelse, idet en kjent filmskuespiller personlig har innfunnet seg i Oslo. Det er noe ynkelig og nedverdiggende i en slik krypende, nese-grus menneskefor-gudelse. At man yter et genialt, betydelig menneske den anerkjennelse det fortjener, er ingen ting å si på, men når det får hysteriske utslag, selv om det fortrinnsvis er tåpelig ungdom som henfaller til den slags, virker det forstemmende. Et menneske er jo bare et forgjengelig lite frugg som kommer til syne og forsvinner i løpet av noen år-tier. Derfor menneske: Tenk over din virkelige situasjon her i verden, det maner til en viss resignasjon. Memento mori!

L. A.

Verst er vel avisene til «å gjøre noe av intet» og smøre tykt på, og tykkest når det gjelder kongelige. Det virker som skildrende skolestil. En må! — Ja, det virker ofte flaut, og det må det vel også gjøre på de angjeldende. Dagen etter (1.2) har «Østl.» et bilde av en dronning som øser opp suppe. Et ukeblad hadde for en tid siden bilde av en kongelig som løftet på et kasserolle-låkk. Begge disse ting kan jo en hvilken som helst tjenestepike greie.

Pussig virker den «nese-gruse for-gudelse» hos bolsjevikene som demonstrerte for: Ned med tronen!

Ola Østerdøl.

Maktkonsentrasjon og menneskenes frihet

Erfaringene er ikke beroligende

Forfatteren Johannes Hohlenberg skriver i «Farmand 25/53 en artikkel om «Det kategoriske Komparativ» og begynner med mottoet «Ethvert diktatur er for en politiker demokrati, når det blot er ham som dikterer». Vi anbefaler artikkelen til studium og gjengir et avsnitt om monopolene og den svake opposisjon.

...selvom man vil gå ut fra at disse monopoler for tiden ikke misbrukes, så er den maktkonsentrasjon som ligger i at staten behersker alle disse virksomheter altfor farlig, fordi de utgjør et maktpararat som ligger ferdig til å overtas av andre. La oss tenke oss det tilfelle, hvis mulighet vi jo ikke kan se bort fra, at landet igjen invoderes av en fremmed makt. Den vil da finne alt beredt og vil med et slag kunne sette alle samfundets funksjoner ut av virksomhet og hindre selv det minste forsøk på motstand og ha hvert eneste menneskes frihet og liv i sine hender. Og hvem vet hvorledes de nåværende

makthavere vil stille seg i et sådant tilfelle? Erfaringene er ikke beroligende. Det er en alminnelig kjent sak, at det danske sosialdemokrati lenge før den 9. april hadde en hemmelig forståelse med den nazistiske regjering, som gikk ut på at det skulle sørge for at det ikke ble gjort motstand mot overfallet, mot at partiet til gjengjeld ble anerkjent som det eneste tillatte og «statsbærende» parti i Hitlers nye Europa. Planen strandet på motstandsbevegelsen og på at Tyskland tapte krigen. Hvem vet om det norske arbeiderparti har liknende planer og vil handle på samme måte, hvis omstendighetene åpner for en chance i den retning? Alt er lagt til rette for en sådan utvikling, som blot vil være en fortsettelse av noe som er i gang.

Og selv om det ikke blir noen fremmed invasjon og de nåværende makthavere beholder makten, vil følgene bli de samme. Overgangen fra sosialdemokrati til folkedemokrati vil da skje av seg selv.

Forstår Norge nå?

(Forts. fra side 1)

hadde sett at Norge ikke hadde dummet seg ut på den måten det ble gjort. Og slett ikke i form av hard granitt. At man i fullstendig mangel på selvrespekt hadde latt seg forlede til de tåpeligste hyldningsdemonstrasjoner overfor den mann som personlig, kynisk og kaldt, hadde dratt Norge inn i stormaktskrigen, det fikk nå til nød passere. Han hadde ikke etterlatt seg annet enn noen utrøkte sigarstumper. Verre var det at man hadde satt den mann et «æveleg» minne, som i sin — bevisste eller ubevisste — dumhet hadde laget hele verden om til en sydende heksegryte og banet vei for alle undergrunnens makter.

I 1950 hånte man oss med et kall-flir. Ja, man truet oss endog.

I dag — i 1953 — har både kall-fliret og trudslene skrumpet inn. Begeistring er lagt på is, og brølet har satt seg fast i halsen. I dag er den uoverveide Roosevelt-hyldest blitt majoriteten en pel i kjødet.

Tro nå bare ikke De — som ennå ikke vet bedre — at dette er en løs påstand. De skal få bevisene fra et hold som De sikkert nærer den fulleste tillit til. Den 11. juni hadde Aftenposten en redaksjonsartikkel under land USA?», og der det bl. a. heter:

«Nu kommer juni-heftet av Intelligence Digest (som utgis i Now York) og forteller at der gjør seg en slags kontrarevolusjon gjeldende i Amerika. — Man vet således nu, sier det nevnte blad, at president Roosevelt avlo et japansk tilbud om å kapitulere 7 måneder før Japans kapitulasjon virkelig fant sted. Roosevelt hadde kjennskap til at Japan var villig til å overgi seg — to dager før han reiste til møtet i Jalta i februar 1945. Men han lot seg overtale av pro-russiske rådgivere til å avvise det japanske tilbud, fordi Russland ønsket at kampen skulle fortsette — med henblikk på den kommunistiske reisning i China og de store territoriale landvinninger som vinket i Østen. Således kom Russland med i krigen i øst, bare noen få dager før Japans kapitulasjon — og sikret seg der med omkostningsfritt veldige områder og fikk en slik posisjon i øst at det siden kunne arrangere den ulykkelige Ko-

reakrig, som har kostet USA så mange unge menneske liv og så mange penger. Roosevelt gjorde disse innrømmelser mot admiralene Leahys, Kings og Nimitz' og general MacArthurs råd, bl. a. etter tilskyndelse av Alger Hiss, som var med som rådgiver, men siden ble overbevist om å ha skaffet russerne viktige dokumenter fra det amerikanske utenriksdepartement og nu sitter i fengsel. Også hemmeligheten med atombomben var lekket ut før bomben ble brukt. Eisenhower kjente ikke til disse ting mens han var militær, sier Intelligence Digest. Men han har fått dem dokumentert etterpå — og han reagerer som en ærlig mann, på samme måte som det amerikanske folk. Folket er oprørt over det forrederi som har kostet det røde Chinas oppståen, Koreakrigen, tap av store områder i Sørøst-Asia og truselen om en tredje verdenskrig.»

Såvidt Aftenposten.

Hva her er sagt er ellers bare en liten del av det som kan anføres mot det Rooseveltiske regime. Med amerikanske vitenskapsmenn som kilde kunne vi — og vi har også gjort det, alt for år tilbake — øke herr Rooseælts skyldkonto ganske vesentlig. Denne mannen er det som det offisielle Norge har hedret med en kjempe-statue i landets hovedstad og på et av hovedstadens mest dominerende punkter.

Er det så merkelig at amerikanske turister setter opp et litt overrasket og overbærende smil når de møter den norske godtroenhet så å si på landgangen?

Hvor lenge vil man finne seg i dette smilet? Og hvor lenge skal denne famøse statuen få lov til å dominere hovedstadens havneinnløp? Som en nedverdiggende illustrasjon av norsk trang til å spille «stor» med de store.

Amerika har selv antydning hva som bør gjøres.

H. N. H.

Hvordan Norges —

Forts. fra side 1.

enn smått med på annet hold. Man vil ikke ha noen objektiv vitenskapelig granskning. Det er kjellerpropagandaen fra London som skal opphøyres til det norske folkets historie. Og da er selvstendige personligheter ubekvemme. Da

passer det bedre med kreaturer med muleband!

Og slike vet nok regjeringen å finne innen sine egne «mitläufer»-rekker. Folk uten samvittighet — selv for historiens sannhet.

H. N. H.

Hensikten —

Forts. fra side 1.

vår internasjonale posisjon», sier han i forordet.

Forsøkene den gang gå betydelige resultater. Vi ser det kanskje best hos de norsk-amerikanere som senere har hatt anledning til å besøke hjemlandet og som ikke har lagt skjul på sitt raseri over å ha vært ført så fullstendig bak lyset. Ennå er det bare de få desverre som har kunnet gjennomskue humbugen. De fleste tror fremdeles det det var meningen de skulle tro. Og slike resultater frister til etterfølgelse.

Vær derfor ikke så arg i bladet, ærede Dagblad. Se tingen slik den er. Men — for å holde på paralleliteten — hva skal man si om de menneskene og de kretsene som i realiteten grunnla systemet og føret et fremmed land med sine egne uansvarlige argumenter og ga et fullstendig fortegnet bilde av det som den gang hendte i Norge?

Svaret burde være ganske enkelt så sant det bare ikke ennå var så mange — Dagbladet inklusive — som hylder prinsippet om at hensikten helliger midlet, og som har kamæleonens evne til å skifte kulør etter situasjonen.

H. N. H.

Rettelser til Skancke-saken

I Skanckeartikkelen i nr. 23 rettes følgende:

Under Lærereksjonens sanne bakgrunn står midt på første sp.: «Eidsivatings dom bl. a.: «Den 20. s. m. (mars 1942) ble ca. 1000 lærere arrestert o.s.v.»

Skal stå: Det heter i tiltalebeslutningen bl. a.: «Den 20. s. m. osv.... I samme spalte står: «Senere utdypes dommen dette punkt — litt selvmotsigende —»

Det skal stå: Dommen utdypes dette punkt i tiltalebeslutningen. Nederst på 1. spalte står feilaktig: «Arrestasjonen av lærerne var foretatt etter foranledning av det

SOMMERDRESSER

BENKLÆR, lyse, lette, i alle livvidder.
SKJORTER, UNDERTØY, HATTER.

Vi har et av stedets største utvalg og de rimeligste priser i byen.

JOHAN RØGEBERG.
Øvre Storgt. 3
Drammen.

FARGELEGGING

reproduksjon og forstørrelser utføres fagmessig og førsteklasses. Send bilde eller film. Fargel. forst. 18x24 cm. etter film kr. 15.— etter fotografi kr. 18.—. Alm. forstør. uten fargel. kr. 6.—.

Alt + oppkr., geb. & porto.

Harald Hovind,
Buene pr. Tvedestrand.

ETT VEKKEROP

til det norske folk er fhv. sogneprest Knut Gelmuydens skrift:

«Forlat oss vår skyld»

utkommet på eget forlag 1953. Velskrevet og tankevekkende i sin form, bærer han frem synspunkter der bør bli kjent innen vide kretser og leses også av mennesker som med grunn har stått kjølig overfor tidens religiøse kaos.

Pris hft. kr. 6.00 + 0.35 porto.

HEURECA T/W

Maridalsveien 205, Oslo.
Giro 160 82.

NY BOK!

Rittm. H. Normann:

«Rettssak mot HOK»

Beretningen om da HOK «trakk seg seirende tilbake» og gjemte seg best mulig bort, samtidig som idéen til de senere Beredskapslove ble unnfanget i synd og satt ut i livet i misgjerninger.

Pris innb. kr. 12.50 + 0.60 porto.

HEURECA T/W

Maridalsveien 205, Oslo.

norske politi,» osv. — Det skal stå: «Arrestasjonen av lærerne var foretatt etter foranledning av Quisling av det norske politi, men de arresterte lærere ble satt i tysk fangenskap og forsendelsen nordover ble iverksatt av tyskerne.» (Fra Eidsivatings dom over Skancke, HR.utdr. bd. I, s. 73).

Nederst på spalte 3 står: «Den nasjonale legende om «Kirkeneslærerne» var nødvendig for å få livet av den i dette spørsmål hundre pro-sents uskyldige Skancke, og for å bringe til makten en diktatorisk hets i Norge.»

Den siste setning skal lyde: og for å bringe til makten i Norges skole en diktatorisk krets, som fortiden er i vanskeligheter.

A. L.

Herrekapper solide militærfas. nedsatte til kr. 90.—.

Lakenstaut 135 cm. kr. 4,75.

Lerret 88 cm. kr. 1,75.

Blomstret kjolestoff — pene mønster kr. 3,50-4,10-4,40.

Skotskrutet kjolestoff kr. 3,10.

Flanell kr. 3,10. Ensf. bomstoff 80 cm., brunt, blått, rødt

kr. 2,80. — Silkestrømper, to par kr. 10,—. Nylon kr. 6,—

og 9,50.

J. Lihaug & Co. A.s

Bø i Vesteraalen.

TANNLEGE MAAMOEN
Hansteensgt. 2. Tlf. 44 36 99.

Vekkerur

Kr. 19,—, 21,75, 23,75, 25,75, 28,50. Beste kvalitet. Jung-hans rød, grønn, blå og gul. Sendes mot oppkrav.

Urm. R. GJESSING

Drammen.

Overrettssakfører

Ketil Harnoll

Munkedamsv. 5, Oslo

Tlf. 42 21 30

Bøker

Bestillinger på litteratur av enhver art — også utenlandsk — mottas. Forespørsler besvares omg. Hurtig ekspedisjon. Portofri forsendelse. Ratebetaling om så ønskes.

P. TJØMØE

Bokagentur

Boks 122 - Stavanger - Tlf. 21133.

EN GAVE TIL VENNEN

1. halvår — 24 nummer av

FOLK OG LAND

kan fåes samlet for en

pris av kr. 8,00

i

Madsens Bladutvalg

Ths. Angells gate 17.

Trondheim.

Enkeltnummer kan også

skaffes à 40 øre.

FHV. LENSMANN

55 år, oppholdt meg i Sverige i flere år, søker arbeide på kontor, lager, hotell, vakt o. L.

Karl Bjørnstad.

Hurdal i Romerike.

Dødsdommen over —

(Forts. fra side 1)

sitt rykte? Hans kopister i Norge søker inn i Høyesterett for å kunne beherske utviklingen i de nå kommende farlige år? Er Aulie og Dorenfeldt på trappene? Men motstøtet har allerede Jon Skeie og Scharffenberg satt igang! Med flere. Blandt disse er — et medlem av det juridiske fakultet — *Kristen Andersen*.

DA EIDSIVATING FRIFANT SKANCKE FOR TILTALEPOST 10, FORDI BISKOP BERGGRAV VAR DEN SKYLDIGE I 2. PKT.

Tiltalebeslutningen post 10: «Den 16. september 1941 anmodet Kirkedepartementet telegrafisk prestene om under førstkommende søndags gudstjeneste å minnes de norske sivile som omkom under angrepet på «Richard With» og «Barøy». 3 dager i forveien var det sendt ordre om ikke å minnes ofrene fra unntakstilstanden i Oslo.»

Eidsivatings dom:

(Rettsboken s. 30, 6. avsnitt): *Det er ikke riktig at tiltalte som det står i tiltalebeslutningen under nr. 10 «3 dager i forveien hadde sendt ordre om ikke å minnes ofrene for unntakstilstanden i Oslo.»*

«Retten kan under disse omst. ikke finne at tilt. har gjort seg skyldig i noe straffbart forhold under denne post.»

Vi gir ordet til en interessert og i dette punkt velorientert og åndsnærværende tilhører i Eidsivating, som beretter om den dramatiske grunn til frifinnelsen under post 10. Den kaster skarpt lys over ulikheten for loven i denne skinn-prosessen:

På rettsmøtets annen dag eksaminerte lagmann Solem professor Skancke om de forskjellige poster i tiltalebeslutningen. Under avhøret vedr. post 10, spurte han om Skancke hadde sendt forbud til prestene den 13. oktober 1941 mot å minnes ofrene for unntakstilstanden i Oslo (henrettelsen av Hansteen og Wickstrøm).

Skancke svarte: «Hadde jeg gjort dette, måtte jeg nok ha erkjent mig skyldig». — Lagmannen: «Er det ikke blitt gjort?» — Skancke: «Jo». — Lagmannen: «Hvem har gjort det?» — Skancke: «Berggrav.»

Lagmannen tok så fått på tiltalepunkt 11. To dager etter møtte den norske kirkes primas, biskop Berggrav i

retten som vitne. Han erkjente på lagmannens spørsmål at han hadde tilholdt prestene ikke å minnes ofrene for unntakstilstanden i Oslo høsten 1941. Hans begrunnelse for dette kunne ikke høres fra tilhørerplassene. Replikkene herom artet seg nærmest som en privat samtale mellom lagmannen og Berggrav, og lagmannen så ikke videre overbevist ut.

Det ble altså slått fast ved Berggravs eget prov at det var denne som hadde sendt ut ordren om ikke å minnes de fremstående arbeiderførere, Viggo Hansteens og Wickstrøms henrettelse! Derimot hadde Skancke erkjent å ha sendt ut den i tiltalepost 10's første pkt. omhandlede ordre om at de tallrike norske sivile, uskyldige ofre ved kyst-uteskipene Richard Withs og Barøy's undergang skulle minnes i kirkene. Så hadde ikke biskop Berggrav vært mannen for det i nasjonal henseende alvorlige pkt. 2, så hadde nok Skancke for disse handlinger blitt dømt etter den av domstolen fantastisk misbrukte krigsforrederibestemmelse.

Nå måtte Skancke bli å frifinne. Ellers hadde man jo måttet anlegge landssviksak mot Berggrav. Som i den anledning hadde helgardert seg på forskjellig vis! Mest berømt er hans store skogtur som så ut som en faktisk og praktisk «flankeoppklaring» for general Engelbrecht gjennom Nordmarka til Klekken, som han på et tidspunkt da den tyske framrykning fra Oslo nordover var stoppet opp av «skogangst» kunne meddele var fri for norske tropper, se Berggravs egen beretning. En generalstabs-offiser har sagt meg at denne opplysning at skogen var militært tom, var av den største betydning for Engelbrecht, som øyeblikkelig satte framrykning i gang nordover. —

Etter dette må man gi retten medhold i at det sannelig forelå «omstendigheter» ved post 10. Men da handelsråd Sigurd Johannessen ble fradømt sitt embete — ble det av Eidsivating gitt som hovedbegrunnelse at herr Johannessen burde iallfall ha trukket seg tilbake, da Hansteen og Wickstrøm ble henrettet. — Han fortsatte imidlertid med å sikre Norges matforsyning til utløpet av jan. 1942, trass i blokade og for-

søk på ødeleggelse av kysttrafikken. De sivile norske ofre for disse heltegjerningene var det en forbrytelse å minnes, etter aktorats mening, som man ser. . . .

Biskop Berggrav nedla sitt embete 24. februar 1942.

Som bekjent ble Eidsivating dom mot Johannessen omgjort av Høyesterett, og han ble sittende i sitt embete til han falt for aldersgrensen. Hermed ble også Berggravs forhold endel forviklet. . . . Vedkommende tilhører undersøkte senere hvorfor anklagen for forbudet mot å minnes henrettelsen av Hansteen og Wickstrøm — var blitt rettet mot Skancke, — istedetfor mot Berggrav. Det viste seg at endel prester hadde vært perfide nok til å kunngjøre fra prekestolen at det var kommet forbud mot å omtale henrettelsen av H. og W.. Men de opplyste ikke hvem som hadde sendt forbudet. Dermed trodde menighetene at det stammet fra Skancke. De tenkte ikke at Berggrav så sent som 13. oktober 1941 gikk tyskernes ærender. —

AKTORATETS HOVEDVITNE, DAV. BYRÅSJEF OG NÅVÆRENDE LAGDOMMER HENRY ØSTLIDS FORFERDELIGE OG URIKTIGE VITNEPROV MOT SKANCKE.

Under gjennomgåelsene av tiltalepostene ang. kirkeadm. benektet Skancke gjentagne gange disses riktighet. — Aktor svarte da ifølge min tidligere refererte hjemmelsmann stadig med et seierssikkert smil: «Dette punkt skal vi få oppklart når byråsjef Østlid kommer som vitne.» Og da Østlid kom ble han i sannhet dagens mann! Herr Østlid tilfredsstillet straffeentusiastenes (ordet er Andenæs's) forventninger når det gjalt å skape den rette pogromstemning mot den ensomme tiltalte. Med alt forbehold gjengir jeg Aftenpostens referat 13. mai 1946 av nåværende lagdommer Henry Østlids vitneprov. Bare overskriften tyder på at nå kommer det knallere:

«UIHYGGELIGE FORHOLD I KIRKEDEPARTEMENTET UNDER SKANCKEREGIMET KOMMER FRAM VED VITNEAVHØRSELEN.»

«I rettsmøtet lørdag ga byråsjef Østlid et uhyggelig bilde av forholdene i Kirkedepartementet den gang Skancke ledet det. Angiverne kom

og gikk, og som takk for sine angiverier fikk de penger fra bankboken for salmebokavgift, (og fra koralfondet.) Garatun, som var ansatt i departementet og som ble arrestert og omkom i Tyskland, — ble angitt av en av Skanckes angivere, sjefskemiker Erlandsen ved Lilleborg Fabrikker.»

«Skancke benektet at han hadde omgitt seg med angivere. Han hadde bare en gang snakket med Erlandsen, og da gjaldt det kirkelige spørsmål. Han hadde heller ikke kjent til de to bankbøker som skulle være brukt til å lønne angivere med.»

Herr Østlids vitneprov under eds ansvar var farlig og uriktig, og det gjorde nok sin nytte! Rent bortsett fra hvilken lidelse det i de dagers menneskejakt også voldte den uskyldige Erlandsen og hans familie. Østlids utsagn ble først tatt avdage i en liten notis i Aftenposten for 26. november 1946 fra sjefskemiker, ingeniør Lars Erlandsens forsvarer, H. r. adv. Hakon Schjoldager:

«Under vitneavhøringen i saken mot «minister» Skancke i mai måned i år, kom det fram en uttalelse om at sjefkemikeren ved A/S Lilleborg Fabrikker, ingeniør Lars Erlandsen, som var medlem av NS, var angiver i Kirkedepartementet. Dette skulle ha ledet til at sekretær Garatun ble arrestert og sendt til Tyskland og omkom underveis med «Westphalen». På grunn av disse uttalelser har politiet foretatt etterforskning. Resultatet herav er at det ikke kan sees å foreligge noe angiveri fra sjefkem. Erlandsens side. Politiet har derfor henlagt saken forsåvidt.»

Ikke bedre gikk det med herr «kronvitne» Østlids vitneprov om Skanckes «underslag» av kirkelige midler til å lønne angivere med. Jeg siterer Aftenposten for 17. mai 1946:

«Like før saken ble opptatt til doms leste lagmann Solem opp en skrivelse som var kommet fra Riksrevisjonen. Brevet gjaldt ett av vitneutsegnene i saken som hevdet at Skancke hadde brukt to bankbøker. Salmebokavgiften og Koralbokaavgiften til å lønne angivere. Riksrevisjonen som har revidert bøkene, finner ikke at dette er tilfelle.»

Skancke ble dødsdømt den 21. mai 1946 og satt i 2 år og tre måneder med dommen, og ble til og med kritisert i avisene fordi han kjempet for rett i saken like til den spredte

eksekusjonsskytning 28. aug. 1948. Jeg ser det som et symptom på rettslig forfall at herr Østlids stygge og upålitelige vitneprov, ikke ble undergitt strafferettslig behandling, før man gjorde ham til «landsvik»-dommer og lagdommer i Eidsivating! Hvor han for noen dager siden deltok i pådømmelsen av enkelte delaktige i det overlagte drap på advokat Shetelig. . . .

En av de styggeste artikler fremkom som leder i Morgenbladet på henrettelsesdagen 28.8.1948. Den het: «Siste akt av rettsoppgjøret». Ansvarshavende redaktører var: Olaf Gjerløw, Herman Smitt Ingebretsen og Rolv Werner Erichsen.

Redaksjonen skriver bl. a.: «En av de fhv. «ministre» ble dømt til døden for to år siden, men prøvet så — etter å ha skiftet forsvarer — alle juridiske utveier for å slippe dødsstraffen. Blandt annet søkte han å få så å si hele rettsoppgjøret omstyrtet ved å føre frem den påstand hvis riktighet han selv ialfall vanskelig kunne tro på (!) nemlig at krigen mellom Norge og Tyskland opphørte i juni 1940. Alt det som han selv er dømt for å ha medvirket til, lærernes redselsferd til Kirkenes, forfølgelsen av geistligheten, deporteringen av studentene til Tyskland — er jo begrunnet i den krigstilstand, tyskerne alltid har hevdet som bestående, blant annet når de kjørte nordmenn ihjel med sine biler. Nå reises der fra mange hold et rop om at denne mann må benådes, for han har lidt nok ved å sitte dødsdømt så lenge — hva han altså selv er årsak til.»

Direktør Lorentz Vogt skriver derimot i Adresseavisen 2. juli 1951 i anledning av prof. Andenæs's villedning og veiledning av utlandet — at det i fremtiden antagelig vil bli vanskelig å forstå at Skancke ble henrettet. . . .

(Slutten i nr. 26.)

FOLK og LAND

Utkommer hver lørdag i Oslo
Redaksjon: Postboks 1407, Oslo.
Telefon 55 76 56
Ekspedisjon: Kierschowsgt. 5,
Oslo — Telefon 37 76 96
Abonnementspriser:
Kr. 16, pr. år, kr. 8, pr. halvår.
Sverige, Danmark: Kr. 20, pr. år,
kr. 10 pr. halvår.
Utlandet forøvrig: Kr. 24, pr. år,
kr. 12, pr. halvår.
Annonsepris: 32 øre pr. millimeter
over en spalte.
Løssalgpris: 40 øre.
Bruk postgironr. 16450.
Sambandstrykkeriet A/S — Oslo.